

Крук Леся
здобувачка магістерського рівня вищої освіти за спеціальністю
«Спеціальна освіта. Логопедія»
Науковий керівник:
Гладуш Віктор Антонович,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сучасна освітня система України проходить масштабну трансформацію, орієнтуючись на впровадження інклюзивних принципів навчання. Цей процес гарантує рівний доступ до якісних знань для всіх категорій дітей, незалежно від їхніх фізичних чи інтелектуальних особливостей. Мовленнєвий розвиток молодших школярів у цьому контексті набуває особливої ваги, виступаючи індикатором загального формування особистості. Наявність порушень мовлення створює серйозні бар'єри для комунікації та успішного засвоєння шкільної програми. Тому організація систематичного логопедичного супроводу стає невід'ємною умовою успішної інтеграції учнів у середовище закладу освіти.

Законодавство України чітко визначає категорію дітей з особливими освітніми потребами як осіб, що потребують постійної або тимчасової підтримки. Інклюзивна освіта базується на засадах поваги до різноманітності людських можливостей та категоричному недопущенні дискримінації. Відповідно до Закону України «Про освіту», державна система послуг має забезпечувати реалізацію права кожного на навчання, що створює надійне підґрунтя для розбудови безбар'єрного освітнього простору. Рівність у доступі до знань дозволяє кожній дитині розкрити свій внутрішній потенціал у найбільш комфортних умовах.

Ефективна інклюзивна модель вимагає розроблення спеціальних навчальних планів, що відповідають темпам і можливостям кожного учня. В. Гладуш наголошує, що для успішної реалізації таких завдань педагогам

необхідно глибоко розуміти загальні закономірності дитячого розвитку. Важливо враховувати специфіку провідних видів діяльності та соціальну ситуацію розвитку на різних вікових етапах. Тільки поєднання теоретичних знань із практичними навичками дозволяє сформувати сприятливе навчальне середовище. Спільне навчання дітей з різними потребами виступає стимулом для виховання толерантності та взаємоповаги в колективі [5, с. 76].

Реалізація інклюзії в початковій школі неможлива без злагодженої роботи команди психолого-педагогічного супроводу. До складу цієї групи обов'язково входять логопед, психолог, педагоги, асистенти вчителя та батьки дитини. Ключовим інструментом їхньої діяльності є індивідуальна програма розвитку, яка закріплює конкретні форми підтримки. Зазначений підхід забезпечує комплексний вплив на особистість учня та враховує його унікальні потреби. Співпраця фахівців дозволяє оперативно коригувати освітню траєкторію залежно від досягнень школяра.

Вивчення порушень мовленнєвого розвитку свідчить про їхній глибокий вплив на когнітивну сферу дитини. І. Брушнівська зазначає, що такі дефекти мають системний характер і можуть суттєво гальмувати пізнавальні можливості. Обмеження в комунікації та труднощі у самовираженні часто призводять до ускладнень в емоційно-інтелектуальному становленні учня. Однак пластичність дитячого мозку створює передумови для успішного подолання цих бар'єрів за умови своєчасної допомоги. Робота фахівців спрямована на те, щоб мінімізувати негативні наслідки мовленнєвих відхилень [1, с. 187].

У логопедії мовлення розглядається як складна функціональна система, яка базується на взаємодії різних структур мозку. Л. Трофименко вказує, що кожна з цих структур відповідає за специфічні операції під час формування висловлювань. Розуміння таких нейрофізіологічних механізмів є фундаментом для побудови грамотної корекційної стратегії. Мовленнєва діяльність охоплює як продукування власних думок, так і адекватне сприймання інформації від

оточуючих. Глибоке вивчення психолінгвістичних аспектів допомагає фахівцям обрати найефективніші методи впливу [4, с. 176].

Молодший шкільний вік вважається найбільш сприятливим періодом для виправлення мовленнєвих порушень. У цей час нервова система дитини залишається надзвичайно пластичною, що полегшує процес корекції. Водночас навчальна діяльність ставить високі вимоги до здатності учня оперувати усним та писемним мовленням. Якщо раніше мова була переважно засобом спілкування, то в школі вона перетворюється на об'єкт спеціального вивчення. Своєчасне втручання логопеда допомагає дитині успішно адаптуватися до цих нових інтелектуальних викликів.

Результативність професійної допомоги залежить від комплексності підходу, який поєднує виховання, навчання та корекцію. Л. Котлова та І. Долінчук трактують логопедичну роботу як інтегрований процес, успіх якого визначається глибиною порушення та віком дитини. Фахівець має не лише надавати спеціалізовані послуги, а й активно консультувати вчителів щодо адаптації освітнього процесу. Важливим фактором є емоційний стан школяра та його мотивація до занять. Тільки єдність зусиль педагога та дитини може забезпечити стійкий позитивний результат [3, с. 64].

Логопедичний супровід у межах Нової української школи (НУШ) здійснюється поетапно для досягнення максимального ефекту. На початковій стадії основна увага приділяється створенню довірливого контакту та емоційному комфорту дитини. Наступні кроки спрямовані на активізацію артикуляційного апарату, розвиток розуміння мовлення та звуконаслідування. Далі робота концентрується на збагаченні словникового запасу та вдосконаленні граматичних структур. Завершальний етап фокусується на формуванні навичок вільного спілкування в різних життєвих ситуаціях [2, с. 502-503].

Особливе місце в системі інклюзивної підтримки посідає взаємодія логопеда з родиною школяра. Батьки мають бути активними учасниками корекційного процесу, продовжуючи роботу фахівця в домашніх умовах.

Консультації допомагають родині краще зрозуміти особливості розвитку своєї дитини та навчитися методам підтримки. Спільне виконання завдань забезпечує безперервність впливу та пришвидшує закріплення отриманих навичок. Партнерські стосунки між школою та сім'єю є ключем до стабільної соціалізації молодшого школяра.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що логопедична допомога в інклюзивному середовищі є складною та багатогранною системою. Вона ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів, національного законодавства та індивідуального підходу до кожного учня. Ефективність супроводу визначається не лише професійною майстерністю логопеда, а й злагодженістю дій усієї команди фахівців. Повноцінний мовленнєвий розвиток стає тим фундаментом, який забезпечує успішне навчання та гармонійне життя дитини в соціумі. Постійний моніторинг досягнень дозволяє вчасно реагувати на потреби учня та забезпечувати його всебічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Брушневська І. Закономірності використання ігрових прийомів у корекційно-розвивальному процесі з дітьми із порушеннями мовленнєвої діяльності. Актуальні питання гуманітарних наук, 2022. Вип. 52. Т. 1. С. 186-192.
2. Ілющенко, І. О., Хоменко, Н. В. Логопедична робота із дітьми з розладами аутистичного спектру. *Modern research in science and education. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*, 2024. P. 500-505.
3. Котлова Л., Долінчук І. Формування готовності майбутніх учителів-логопедів до роботи в умовах інклюзії. *Scientific multidisciplinary monograph*, 2025. С. 62-141.
4. Трофименко Л. Психолінгвістичні основи виявлення особливостей лексичного компонента мовлення у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 2021. № 1(14). С. 175-180.
5. Hladush V. On the issue of teacher training for inclusive educational system. *Inkluzivne pristupy v edukaciji dete a ziakov. Ruzomberok*, 2018. S. 75-83.